

Terugblik – ‘Welzijn bij hobbyvarkens’

Gepresenteerd door Ragnhild Diepens en Peter Klaver

Lezing 1 – Welzijn minivarkens: Het complete plaatje (Ragnhild Diepens)

Deze interessante combilezing was begonnen met de presentatie van Ragnhild Diepens, een echte “varkoloog”, zoals zij haarzelf grappig had omschreven; ook wel bekend onder de naam ‘De Klauwmevrouw’. Zij weet ontzettend veel over hobbyvarkens en heeft al heel wat op dit gebied bereikt: zij is auteur van het boek ‘Het Grote Kleine Varkenshandboek’ en zij is voorzitter van de Hobbyvarkenvereniging. Zij geeft tevens coaching en advies en is een professionele bekapper zonder het gebruik van verdovingsmiddelen.

Het is ons duidelijk geworden dat enige verdieping op het gebied van de hobbyvarkens voor een dierenarts wel vereist is om goed advies te kunnen geven. Dit is benadrukt door het voorbeeld van Mazzel, een zwaar obees varken waarvan het gewicht als normaal werd gezien door de arts. Tevens is diagnoses stellen bij hobbyvarkens heel lastig, o.a. door hun grote vetlaag.

Naast alle interessante kenmerken van deze varkens hebben wij ook geleerd dat hun kraakbeen pas na 5 jaar is uitgehard. Echter, ook al duurt het 5 jaar totdat ze zijn uitgegroeid, ze zijn al vanaf 12 weken vruchtbaar. In hun gedrag is terug te zien dat hobbyvarkens prooidieren zijn, dus je moet ze als dierenarts/behandelaar voorzichtig, rustig en vanuit een goede hoek (dus niet van bovenaf, maar van voren) benaderen. Je wilt ook zeker niet gebeten worden, want ze zijn misschien schattig, maar ze bijten als een bullmastiff.

Kunekune is een wat groter ras (terug te zien aan het zwaardere gewicht), maar wel een zachtaardig ras. Ze hebben ook beiderzijds een piri piri (zie het plaatje hiernaast), een stukje kraakbeen, waarvan de functie nog onbekend is (maar hij hangt wel heel leuk).

Er zijn nogal een aantal ‘basisvoorwaarden’ voor het gezond (onder)houden van een hobbyvarken. Je wilt bijvoorbeeld alleen groene groente als aanvulling op het eten geven, omdat groente met kleur heel veel suikers bevat. Je moet verder ook geen zeugenvoer geven aan een hobbyvarken, omdat er veel meer proteïnen en energie in zeugenvoer zit (voor het voeden van de biggetjes) dan wat een hobbyvarken nodig heeft; ook de verhouding van de mineralen en vitaminen is anders. Het is bij wet verboden om keukenafval aan een varken te geven, omdat het mogelijk in aanraking is geweest met vlees. Varkens mogen geen vleesproducten of producten die daarmee in aanraking zijn geweest, vanwege de zoönosen en prionen. Ze zijn géén vuilnisbak (ook al vreten ze van alles en nog wat op)! Wat je wel kan geven is muesli/brok voor hobbyvarkens aangevuld met ruwvoer of groene groente.

Hobbyvarkens hebben een droog en tochtvrij hok nodig met genoeg stro. Je mag heel veel stro geven, want varkens in de natuur maken ook een ketel, waarin ze bedekt zijn. Mogelijk hebben ze nog genoeg wild gedrag over dat ze zelf nesten (zouden) maken in de natuur. Ze moeten ook een ruimte hebben voor hun ontlasting: varkens hebben een hekel aan ammoniakgeur. In stal hebben ze bijvoorbeeld hun slaapplek ook het verst af van hun ontlasting.

Een groot verschil tussen de leefruimte bij hobbyvarkens en grote rassen is bepaald door de grootte en de hoeveelheid aangerichte wroetschade. Hobbyvarkens hebben dus niet zoveel ruimte nodig als grote rassen, maar in een ideale situatie kun je op 1 hectare gebied 6 varkens houden.

Hobbyvarkens communiceren mogelijk met meer dan 26 geluiden (deze zijn in elk geval bewezen), maar deze geluiden zijn soms moeilijk te onderscheiden voor ons. Zelf heeft Ragnhild Diepens via haar Facebookgroep 8-10 geluiden onderkend door allemaal ingestuurde fragmenten te bestuderen, maar aan de 26 geluiden komen lukte niet.

Hobbyvarkens hebben behoefte aan een soortgenoot, ze slapen tegen elkaar aan. Echter, een soortgenoot bijzetten is niet altijd goed, want ze kunnen hiërarchische gevechten gaan krijgen.

Hobbyvarkens hebben de intelligentie van een 3 jaar oud kind. Hun mentale welzijn wordt beïnvloed door een aantal factoren, waaronder genoeg uitdaging, een rangorde en gezelschap.

Stimulatie bieden voor het eten is goed, door bijvoorbeeld zoekend gedrag uit te lokken door snoeiafval aan te bieden of een emmer met gaten erin die ze moeten laten bewegen.

Ze bouwen graag hun nest (hun ketel), dus "los" nestmateriaal aanbieden is heel fijn voor hen.

Door de meest dominante varken onder controle te hebben, houd je de rest in controle, want tussen de varkens is er sprake van een verticale hiërarchie. De zeug – in de normale situatie het meest dominant – heeft een denkbeeldige cirkel om zich heen, daar mag niemand in (bijvoorbeeld tijdens het eten).

Hobbyvarkens kennen 3 pubertijden, waarin hun gedrag heel erg verandert. Dit wordt steeds uitdagender: tussen het 2,5 en 4 jaar proberen ze dominantie tegen de eigenaar uit en ze willen het huis opeisen.

Vocale communicatie met hobbyvarkens is heel belangrijk, omdat ze een slechte zicht hebben. Ze constateren vocaal bijvoorbeeld elkaars aanwezigheid en dat geeft rust. Maar wederom: niet alle varkens gaan goed samen.

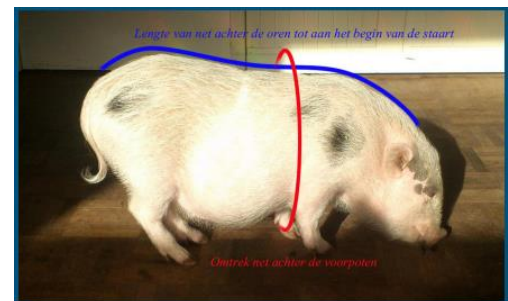
Hobbyvarkens zijn meestal ondergewicht of overgewicht.

Beoordeling van het gewicht kan door hun staartaanzet te beoordelen: is de aanzet van de staart gelijk met de billen? Dan gaat het in 9 van de 10 keer goed. Is het varken te dun? Dan komt de aanzet van de staart op het lichaam liggen. Is het varken te dik? Dan verdwijnt de aanzet van de staart tussen de vetkwabben van de kont.

Over DPS, oftewel Dippity Pig Syndrome, is nog niet zoveel bekend, waarschijnlijk is herpes de onderliggende oorzaak met als gevolg pijnlijke blaren. Het onderscheidende kenmerk is dat er geen koorts mag zijn. Bij koorts moet je meteen naar de dierenarts, dan is er iets anders aan de hand.

Verder kunnen hobbyvarkens last hebben van hun klauwen, endo- en ectoparasieten (wormen, teken, mijten), gewrichtsklachten, vlekziekte en maagdarmklachten, zoals maagzweren en kanker van het maagdarmkanaal.

Narcose van de hobbyvarkens kun je baseren op hun omtrek (net achter de voorpoten) en lengte (van net achter de oren tot aan het begin van de staart). Met de formule 'omtrek x omtrek x lengte x 69,3' kun je namelijk hun gewicht berekenen op basis van hun lengte en omtrek.

Lezing 2 – Veterinaire zorg van hobbyvarkens, met extra aandacht voor operatieve ingrepen (Peter Klaver)

De tweede lezing was verzorgd door Peter Klaver, dierenarts van exoten en wildlife hobbyvarkens. Hij was de hoofddierenarts van Artis en ook docent anatomie op onze mooie faculteit Diergeneeskunde. Nu is hij eigenaar van Dierenkliniek Klaver4dieren en is hij in een deel van de weekenden ook dierenarts van het Ouwehands dierenpark. Hiernaast heeft hij veel nevenfuncties en is hij ook veel in de media te vinden, op de radio, op tv en op YouTube ("Peter Klaver vertelt").

Varkens vangen is niet makkelijk. Verdoven op afstand is een handig trucje. Voor een bezoek van de dierenarts is het handig om de varkens in te sluiten en geen/minder voer aan te bieden, zodat ze daarmee gelokt kunnen worden.

De meest voorkomende ingrepen bij hobbyvarkens zijn: klauwtjes bekappen, castratie van de beren/zeugen (prikpil bij zeugen kan ook wel), zagen (inkorten) van de hoektanden en ooglidcorrecties bij 'vetblind'.

De prikpil bij zeugen zorgt ervoor dat de hormonen onder controle worden gebracht zodat de zeugen niet/minder berig worden. Verschijnselen van berigheid zijn: onrust, sta-reflex en de zeug probeert vaak te ontsnappen. Bij beren zijn de redenen voor castratie het verminderen van agressief gedrag, het zorgen voor minder berengeur (beren ruiken namelijk heel sterk) en het voorkomen van nakomelingen. Verder groeien de hoektanden (de 'tusks') minder hard.

Castratie kan op meerdere manieren. Narcose, pijnstilling en nazorg zijn belangrijke factoren. Zoletil is een goede vriend bij de anesthesie, hobbyvarkens slapen er lang van. Je moet lief zijn tegen het varken en het dier ook lokaal verdoven. Het is van groot belang om het dier warm te houden, bijvoorbeeld met een lamp, dekentje of stro.

Op jongere leeftijd is castratie beter: het gedrag is dan nog niet teveel door hormonen beïnvloed.

Voor het inkorten van de hoektanden zijn er ook een aantal redenen: je wilt ingroeien in de wang (met als gevolg minder eten) voorkomen, evenals trauma bij de eigenaar (met/zonder agressie) of soortgenoten (met agressie).

De hoektanden zijn enorm scherp, omdat de tanden op elkaar slijten als een soort schaar. Ze zijn dus echt vlijmscherp. De bovenste hoektanden groeien naar buiten toe, maar ze zijn stomp en geïmmerveerd. De onderste hoektanden zijn niet geïmmerveerd, maar zijn dus scherper en zitten op het beweeglijke deel van de kaak.

(Hobby)varkens hebben diepliggende ogen en ooglidcorrectie kan nodig zijn bij vetblind. Deze diepligging van de ogen is ter bescherming van de ogen tegen de hoektanden en het is handig bij snelle verplaatsing door struiken in het donker.

Varkens slaan veel vet op dit kan in de oogleden terechtkomen met als gevolg dikke oogleden, entropion (naar binnen gekrulde oogleden), ontsteking door irritatie en uitvloeiing.

Wilde zwijnen hebben een heel lange neus en dit is heel belangrijk voor het eten; hiermee wroeten ze en kunnen ze goed ruiken. Bij hangbuikzwijnen is de neus korter (het zijn als het ware in elkaar gedrongen varkens) en liggen de ogen ook heel diep. Hangbuikzwijnen hebben ook veel/extra plooien.

Bij een entropion-operatie zijn algehele en lokale verdoving mogelijk. Er worden stukjes huid boven en onder het oog verwijderd. Hechting gebeurt met knoophechtingen met een dun draad. Na de operatie zijn pijnstillers en antibiotica geïndiceerd. Entropion recidieven zijn binnen 1-3 jaar helaas wel mogelijk.

Afvallen voor en na een entropion-operatie is erg nodig! Voor de operatie is het nodig om het oog te kunnen vinden (het oog kan daadwerkelijk verdwijnen achter al het vet) en na de operatie is het nodig om die vetrolletjes niet terug te krijgen en dus de kans op recidief te verminderen.

Deze ingreep wordt niet als risicovol gezien, je snijdt namelijk óm de ogen heen, de ogen zelf zitten veilig. Er zijn andere ingrepen met meer risico en kans op beschadiging van andere weefsels/structuren.

Narcose is heel gevaarlijk voor varkens: de hersenen zijn vet en varkens hebben zelf al heel veel vet. Narcose moet naar de hersenen toe: bij inspuiten gaat de stof van het vet naar de hersenen toe; bij uitwerking van het middel gaat de stof van hersenen naar vet toe en dan uit het lichaam. Het is een lastig proces. Voor het aanbrengen van gasnarcose (Isoflurane) moeten de varkens al slapen, omdat ze het middel heel goed ruiken. Je moet de varkens dus eerst platspuiten voordat je de gasnarcose kan toedienen.

Gestreste varkens zijn bovendien moeilijk plat te krijgen, want je wilt aangrijpen op de alfa2-receptoren en die worden bij stress bezet door adrenaline. Het is dus aangeraden om snel en efficiënt te handelen, het varken geen stress op te laten bouwen (door bijvoorbeeld rond te rennen en het dier achterna te jagen). Je moet het dier lokken met voer en als het daardoor wordt afgeleid en even naar beneden kijkt, moet je gelijk spuiten.

Bij een zeug kunnen de eierstokken verwijderd worden, hiervoor zijn er een aantal (al bekende) redenen: vermindering van de berigheid, voorkomen van voortplanting of in het geval dat het dier veel zorg/toezicht vergt of voor de afzet is bestemd.

De dieren moeten voor de operatie nuchter zijn. Voor de operatie kan je gebruikmaken van algehele narcose of gasnarcose. Er wordt een snede gemaakt in de mediaanlijn. De baarmoeder zit onder de blaas, aan het einde liggen de eierstokken. Verwijdering gebeurt door de eierstok als een soort parachute op te pakken en 1 draad om alles heen aan te brengen. Ga zorgvuldig te werk, omdat er snel bloedingen kunnen ontstaan.

De hechtingen zijn intracutaan. Het dier moet na de operatie goed warm gehouden worden.

Toediening van antibiotica en pijnstillers voor enkele dagen is geïndiceerd. Er is zelden complicatie door infectie. Een bestaande risico is (na)bloedingen in de buik; meestal stoppen deze bloedingen vanzelf, maar je moet het vaak weer openmaken en dat is erg tijdrovend).

Opereren boven de 30 graden of onder de vriespunt is een no-go, het brengt teveel risico met zich mee.

Vragenronde

Een paar interessante conclusies uit de vragenronde:

- Buikhernia bij hobbyvarkens wordt zelden gezien (wel eens bij kune kune fokkers, maar dan wordt er ofwel gelijk ingegrepen of geëuthanaseerd).
- Je opereert niet voor corpora aliena bij hobbyvarkens (wat misschien gek lijkt, omdat varkens van alles en nog wat opeten). Verstoppingen zie je wel vaak.
- Incidenteel zijn er zandproblemen in de darmen, maar niet vaak.

Sfeerimpressie

De lezingen waren erg interessant en leerzaam. Het is duidelijk geworden dat enige (voor)kennis over hobbyvarkens zeker vereist is om goed advies te kunnen geven en om goed (operatief) in te kunnen grijpen bij problemen. Eerst hebben wij alles over deze varkens geleerd door een zeer duidelijke presentatie van Ragnhild Diepens en daarna heeft Peter Klaver een interactieve presentatie gegeven met vragenrondes over de ingrepen. Al in al was het een geslaagde, intrigerende combinatielezing!

De combinatielezing werd georganiseerd door de Dierenwelzijnscommissie.

Geschreven door: Martin Végh